

Burbuila Ekonomia (2008)

“...the economy today is all about how to get a free lunch. That is what Fannie Mae and Freddie Mac were all about, and what government bailouts of the financial sector tend to be.”

Michael Hudson¹

1. Burbuilaren harrapariak eta biktimak²

AEBetako hipoteka-konpainia handiek higiezin errealeko merkatuak puztu dituzte. Bien bitartean, hirietan zerbitzu publikoak mozten ez badira, tradizionalki hiriek eta udalek egin dutena egin behar dute: haien aurrekontu publikoak jabegoa zergatuz finantzatzea. Baina egungo merkatuan hori egiten bada, etxe-jabeak beren hipotekak ordaintzeko errenta gutxiagorekin egongo dira. Izan ere, zergetan ordaindutako errenta ez litzateke egongo eskuragarri bankariei ordaintzeko, hipoteken mailegu altuagoko interes-ordainketan kapitalizatzearen, gero eta prezio handiagotan etxeak erosteko.

Etxegintza ordain errazagoa eta zerbitzu publiko hobea alde batetik, eta prezio altuagoko etxegintzako *aberastasun sormena* bestetik, amerikar jendeak bigarrenaren alde azaldu dira -- etxegintza hori hain garestia da ezen erosleak zor handitan jarri ziren, bankariei ordaintzeko. (Politikariak higiezin errealeko prezio handien alde agertu dira, prezio ordain errazagoetan jarri barik.)

Inork ez du aipatu zerbitzu publikoak ez mozteko, higiezin erreala zergapetu behar dela. Inork ez du diskutitu zer ekonomia mota egon daitekeen etxe-prezio baxuagoetan eta hipoteka-zor gutxiagorekin.

Alderantziz, finantza-erakundeek dauzkaten banku-hipoteka eta bonoen balioa preserbatzeko beharra aipatu dute politikariek. Horiexek dira ekonomiaren aberatsenek, hots, biztanleriaren %10ek dauzkaten tituluak. Bereziki horiek mailegu forma hartzen dute, oinarriko %90a zorpean jartzeko. Eta ez dute nahi mailegu horien balioa moztea.

Zor gutxiago edukitzea eta jabego-prezio merkeagoak jartzea ona izango litzateke ekonomia osorako, baina anatema Wall Street-erako.

Bitartean, milioika etxe-jabek ikusten dute beren etxeen prezioa berek zor duten hipotekaren azpian egotea. Daukaten duda ordaintzea ala ez ordaintzea da. Askok ez dute aukerarik. Hipotekak daukate, zeintzuk berregokitu egin baitira interes-tasa handiagotan eta zordunek ordain dezaketen baino askoz haratagoko amortizazio-eskaerak behar baitituzte.

Jabego horietako hipotekak dauzkaten finantza-erakundeei ordaintze ezarekin mehatxatzen zaie, piramide ekonomikoa gorago mugituz, gailurreko inbertsiogileak eta hartzekodunak iristeko. Baten batek galdu behar du. Nork? Arrain handiek ala txiek?

¹ Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson09122008.html>. Halaber, ikus http://www.democracynow.org/2008/9/17/us_seizes_control_of_aig_with.

² 2008an idatzia: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2008/09/07/burbuilaren-harrapariak-eta-biktimak/>.

Erantzun logikoena, zor txarrak berregokitzea litzateke, ordainduak izan daitezkeeneko mailan. (Hauxe da historikoki egin dena, zordunei lagunduz, ez hartzekodunei.) Balantzea lortu behar zen, zor txarrak gutxituz -edo hobeto esanda, mailegu txarrak gutxituz.

Baina AEBetako Kongresuak beste bide bat hartu du. Zorrak ordaintzeko mailara ekarri gabe, etxe-prezioak berpizteko bidea topatzen ahalegintzen ari da (2008ko uztailean). Esperantza ondokoa da, alegia, ordaintzen ez duten oraingo hipoteka-zordunak, edo horren bidean daudenak, saltzeko egoera batean aurkitzea edo behar den dirua maileguz hartzea termino errazetan. Horrek segurtasuna emango lieke ez etxe-jabeei eta hipoteka-zordunei, baizik eta mailegu-emaileei eta espekulatzailaiei, baita aseguru konpainiei ere.

Zein da puntua aseguruak erosteko, hipoteka lehenetsien kontra, baldin eta, azken finean, aseguru-erreserbak oso txikiak badira bolumen lehenetsi posiblearen aurrean? Aseguru-konpainiek beren dirua lortu dute politikak idatziz, ez ordainduz. Beraien kudeatzaileek jadanik hartu dute dirua eta alde egin. Hala ere, AEBetako Kongresukoak beraien finantza-bezero aberatsentzat arduratzen dira, ez *subprime*-ko hipotekako biktimentzat, ezta Wall Street-ek egindako zabor-hipotekaren biktimentzat ere, edo barneko zein atzeritar erakunde-inbertsiogileei saldutako hipotekaren biktimentzat ere.

Kontua ondokoa da: nola iraun dezake ekonomia batek milioika etxe-jabek ez ordainduz eta jabetza-aberastasuna zordunen eta hartzekodunen artean polarizatuz? Horixe zen 1930etan mundua depresioan sartu zuena³.

Gauza bera gertatuko ote da gaur egun? Ala *normal* bilakatuko da egoera, egungo zorrak ordaintzeko are diru gehiago maileguz hartuz eta are zor handiagotan sartuz, *interes konposatu*en magia dela kausa?

AEBetako Kongresuko bankugintza-komiteko buruak jokutzen ari dira tradizionalki politikariek egin duten modura, finantza eta higiezin errealeko sektoreetan beren hauteskunde kanpainako babesle handiei lehenetasuna emanaz. Kongresua burbuilaren babesleei laguntzen ari zaie, ez burbuilaren biktimei. Plana hauxe da, etxe-burbuila birpuztea, gutxienez banku handiek eta beste finantza-espekulatzaila batzuek beren edukirik arriskutsuenak bertan behera uzteko behar duten denboran. Hipoteka horien atzeko kontabilitate balioak –eta haiek babesten dituen higiezin erreala- erabat fikziozkoak dira.

The Wall Street Journal-ek argitu zuen, Marxek geroztik sozialistek aipatu dutena: “Zerga ordaintzaileek ulertu behar dutena da Fannie Mae eta Freddie Mac [hipoteka-konpainiek] jadanik sozialismoa praktikatzen dutela, nahiz eta sozialismo mota hori tranpatia izan. Haien irabazia pribatizatua da baina haien arriskua sozializatua.” WSJ-k galdetu zuen ea gobernuak lagundutako enpresa horiek justifikatuta ote zeuden: “... eszenategirik okerrera kapital injekzioa izango litzateke, zeinak konpainiei (hemendik bi edo hamar urte barru) mozketara berbera berriz egiteko aske utziko baitie.”

Hipoteka-konpainia horiek salatuak izan barik, bonotan hamaika milioi dolarretan sarituak izan dira finantza-, aseguru- eta higiezin errealeko zor-berritzaile gisa hainbeste diru egiteagatik.

Orain, konpainia handi horien lekua gobernuak hartuko du beroriek egindako zor txarren azken babesleko erosle modura. Hudson-ek ironikoki dioenez⁴, hori *Finantza-Sozialismoa* dei liteke --

³ Ikus Persons, C. E. (1930) Credit Expansion, 1920 to 1929, and its Lessons, *The Quarterly Journal of Economics*, 45: 94-130.

⁴ Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson07152008.html>.

alegia, Finantza Kapitalismoa salbatzeko egoera, gutxienez piramide ekonomikoaren gailurreko erakunderik handienak salbatzeko (zeren “handiegiak [baitira] porrot egiteko”).

Kasurako, AEBetako Fannie eta Freddie konpainiek hipoteketan 5×10^9 dolar kontuko dutela -- AEBetako etxe-hipotekako merkatuaren (12×10^9 dolar) ia erdia--. Haiek babesturiko hipoteken balioa ia AEBetako zor federal osoa da. Horrek esan nahi du, beraiek porrot egiten badute, zor federal nominala bikoiztuko litzatekeela. Baina gutxienez gobernuak beti inprimatu dezake dirua, Fannie eta Freddie delakoek bermaturiko hipotekak babesteko higiezin erreala ekitate negatiboko lurraldean erortzen ari den bitartean.

Hitz jario guztien gaineratik, horrek esan nahi duena hau da: populazioaren gero eta bizilagun gehiago zorpetzea puntu batera non haien hipoteka ordaintzeak beraien errenta pertsonal eskuragarri gehiena bereganatzen duen.

Esan bezala, gaur egungo burbuila (eta horrekin batera arduragabeko mailegatzea) gobernuak babestu du. AEBetako hipoteka-konpainia handiek aktibo-prezioak puztu dituzte kredituarekin, zeinak historian zehar maila ezezagunean etxe-jabeak zorpetu dituen. Hori dela-eta, higiezin errealeko burbuila lehertu egin da. Hala ere, zor-arazoari irteera emateko bide bakarra balitz bezala, orain AEBetako Kongresua are zor handiagoa sortzen ari da, higiezin errealeko prezioak are gehiago puztu, kreditu gehiago hornitzen (etxe-jabeek ordaindu behar dituzten prezioak altzarazteko). Horrela uste da Burbuila-Ekonomiaren ez-errealitate finantzarioa erreal bilakatuko duela *Finantza-Sozialismo* bereziak.

Tartean, higiezin errealeko Finantza Kapitalismotik aparteko irabaziak lortu dituztenak orain zera esaten dute, merkatuan gertatutako espero gabeko itzuli gaizto baten biktimak direla. Harritzekoa!

2. Burbuila berria ala berrindustrializazioa?⁵

AEBen barneko higiezin errealeko zorra (13×10^{12} dolar) ordainezina da, atzerritar banku zentralerikiko gobernuaren zorra ($3,5 \times 10^{12}$ dolar) den bezala, edo zor publikoa bera den bezala. Freddie Mac eta Fannie Mac hipoteka-konpainiek AEBen hipoteka-merkatua menperatzen dute⁶. Bi konpainia horiek higiezin errealeko prezioak babestu dituzte 5×10^{12} baino dolar gehiago bideratuz etxe-erosleek etxeen prezio gero eta handiagoak eskaini dituzten. Era horretan, bankariei, hipoteka-burtsalariei eta Wall Steet-eko zor-paketatzaileei aparteko irabaziak hornitu dizkiete: azken horiek denak dira higiezin errealeko burbuilaren onuradunak.

Ikus dezagun Fannie eta Freddie konpainiek gaur egungo Burbuila-Ekonomian jokatu duten rola.

Errealitatea da Fannie, Freddie eta FHA (*Federal Housing Administration*) delakoek arduragabeko mailegatzea erabili dutela, hipotekatan $5,3 \times 10^9$ dolar baliatuz, eta $1,6 \times 10^9$ dolar gehiago kontabilitatean edukirik (erakunde inbertsiogileei luzaturiko bonoak babesteko). Horien estrategia ondokoa izan da: interes-tasa nahiko baxuak ordainduz, bonoak luzatzea, eta aurreratzeak erabiltzea tasa handiagoko hipotekak erosteko. Fed-eko Alan Greenspan-en urrezko aroa dirudi, hipotekako aberatsek fikziozko hipoteka handiak idatziz, eta beraiek salduz pentsio-funtsei eta Alemaniako eta Ingalaterrako bankariei.

⁵ 2008an idatzia: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2008/09/02/burbuila-berria-ala-berrindustrializazioa/>.

⁶ Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson07152008.html>.

Dot.com-eko burbuila 2000ean lehertu zenetik, zabor-hipotekak izan dira bonorik handienak. Bitartean, Fed-en Alan Greenspan nagusiak banku-sistema desarautu zuen. Ondorioa orain dela bi hamarkada S&L delakoarekin gertatutako porrotaren antzekoa da⁷.

1980an soilik S&L-ko gutxi batzuek hondoratu ziren, arrisku-hartzaileak zirenak. Horiek erakunde-aurreztaile handiak ziren eta arriskuez ez ziren arduratu, gobernu-babesa baitzuten. Baina nork espero zezakeen Fed-ek, merkataritza-banku sistemarako 'zuzendaritza-batzorde' gisa, higiezin errealeko Freddie, Fannie eta abarrei laguntzea? 'Jendea' zerbitzatzeko sortuak izanik, 'jende' horren %90 zordun izanik, erakunde horiek hartzekodun direnei, biztanleriaren %10, ematen diete laguntza.

Aurten milioi bat hipotekaren iraungipenak ikusi dira eta zabor-hipotekaren porrota okertzen ari da, gero eta gehiago. Etxe-prezioak erori egiten dira hipoteka-tasan interes-tasak 'egokitzen' diren bitartean, norabide bakarrean: tasa baxutik maila altura igaroz. Gero eta zailagoa da maileguak hartzea gaur egungo merkatuan. Ekonomia bere zor-mugara iritsi da eta kaudimen-gabezia fasean sartzen ari da.

Ez gaude ziklo baten amaieran, aro baten bukaeran baizik. Mundu zaharra ezin da berreskuratu, nahiz eta finantza-lobbysta den Greenspan-ek finantza-merkatuak auto-erregulatzailerak direla aipatu. Higiezin errealeko burbuila AEBetako Bigarren Mundu Gerratik datorren zor askeak sortu du. 'Susperraldi' bakoitza zor maila altuago batean gertatu da.

Orain zor-mugara iritsi da, eta ekonomia blokeatuta dago. Klase-borroka berriro ere itzuli da negozioetan. Enplegatzaile industrialen eta beraien lan-indarraren arteko klase-borroka izan barik, egungoa lehengora itzuli da, alegia, hartzekodunen eta zordunen arteko industria-aurreko klase-borroka. Printzipio nagusia hau da: "*Arrain handiak txikia jaten du*", bereziki zor dinamikaren bitartez.

Historikoki inongo ekonomia ez da izan gai bere zorrak ordaintzeko. Horixe da 'interes konposatuaren matematikaren' esentzia. Zorrak etengabe igotzen dira, hartzekodunak aberats bilakatuz, baina prozesuan ekonomia bera, bere osotasunean, txirotuz; hortaz, ordaintzeko bere ahalmena deuseztatuz.

Historikoki emandako erantzun 'normala' zorrak ordaintzeko ahalmenaren mailara eramatea izan da: Sumerean Kristo aurreko hirugarren milurtekoan, Babilonian K.a. bigarren milurtekoan, Grezian eta Erroman K.a. lehen milurtekoan, eta gero Europa feudalean harik eta Lehen Mundu Gerraren osteko kalteak ordaindu arte. Maila hori lortzeko, ordaindu ezin diren zorrak ezabatu behar dira. Bestela, zor-peoitzan aritzea da.

Historian zehar, herrialdeek jakin dute porrota -zorrak deuseztatuz- ekonomiak askatzeko bidea dela. Bankuei ordaintzeko, superabit ekonomikoa inbertsio ukigarri berritik ez alboratzea da ideia; modu horretan ekonomia berrindustrializazio bidean jarriz.

Baina AEBetako Kongresuan hartutako proposamenen arabera, zor txarrak, publikoki aseguratuta ez daudenak, zor berriek ordezkatzeko lituzkete. FIRE sektorea (*Finance, Insurance eta Real State*) kanpaina publiko bat eratzen ari da amerikar jendea hurrengoaz konbentzitzeko: Gobernuak Freddie eta abarren finantza-fikzioak mantendu behar ditu 'merkatua salbatzeko'.

Zein da 'salbatu' behar den 'merkatua'? Wall Street-entzat (eta berorren Kongresuko abokatuentzat) interes-tasa konposatuaren 'magian' hazi diren zor txarren masa da, zordunen ordaintzeko ahalmenaz

⁷ Ikus http://en.wikipedia.org/wiki/Savings_and_loan_crisis.

haratago. Zordunek ez badute ordaintzen, orduan Gobernuak –‘zerga-ordaintzaileek’ Wall Street-eko txeketa hartu behar dute-. Bien bitartean, zerga-haustura gehiago eman behar dira finantzako, aseguru eta higiezin errealeko sektoreei nahiko diru uzteko beren galerak ‘atzera irabaztearren’, ekonomia industrialeko kontsumitzaileengandik eta alokairu-irabazleengandik are errenta eta interes gehiago jasoz.

Hipokresia da esatea hori guztia beharrezkoa dela ‘klase ertaina’ salbatzeko, nahiz eta salbatua dena bere zorrak izan, ez bere aktiboak. Baten batek zerbait eman behar du eta populazioaren goiko %10ak segurtatu nahi du emate hori ez dela bere egoera ekonomikoa, oinarriko %90arena baizik. Salbatzen den bizitza-modua ez da etxe-jabearena, baizik eta zor-peoitza, piramide ekonomikoaren gailurreko aberastasun-kontzentrazioa laguntzeko.

AEBetako Kongresuko esperantza etxegintza-prezioak birpiztea da finantza-gestioileei diru-laguntza emateko; horiek dirua zor-kreazioaren bidez egin nahi dute, ez kapital ukigarriko eraketaren bitartez. Hortaz, kontua etxegintza-prezioak familiei orain dutena baino zor handiago batean sartzea eragingo dien maila batera igo daitezkeen edo ez da. Horrela eginez gero, diru-laguntza ez da izango etxe-jabeentzat, finantza-sistemaren hipoteka-edukitzaileentzat baizik. Horrenbestez, helburua ez da etxeak ordaintzeko errazagoak egitea, ordaintzeko zailagoak egitea baizik; izan ere, zorrak handiagoak izango lirateke.

AEBetako Kongresua burbuila berri baten alde azaldu da argi eta garbi⁸. Berriz ere, errenta erabiliko da ez AEBak berrindustrialtzeko, baizik eta bankuek AEBen zor orokorra handitzeko, tartean populazioaren %10 ‘salbatu’ dadin. Ondorio zuzena desindustrializazio-maila igotzea izango da, inolako dudarik gabe.

Espainia ‘*una, grande y libre*’n gauza bertsua gertatzen ari da. Zertan dabilta hemengo sindikatu abertzaleak?

3. Burbuila berria ote irtenbidea?

Aipatu bezala, AEBren zorra barneko higiezin errealean (13×10^{12} dolar) ordainezinezkoa da. AEBetako Fannie eta Freddie konpainiek egin dutena⁹ hipoteketarako eskaera-iturri berri bat hornitzea izan da. Haien rola hipoteka-zorrerako merkatua hedatzea izan da, dirua finantzialki egiteko aukerak sortuz, aktibo-prezioko inflazioko giroan –hots, Burbuila-Ekonomian-. Ondorioa etxegintza-prezioak puzeia izan da. Horixe izan da mende oso baterako amerikar jolas handia. Eta kanpoko inbertsiogileentzako (barne banku alemaniarrek, zeintzuek AEBetako hipoteka-zabor merkatuan sinesten baitzuten) jolasa ere, funts mailegagarrien eskaintza handituz, zeintzuek jabetza-prezioak altxarazi baitzituzten.

(Freddie eta horiek baino lehenago, hipotekak jaulki zituzten bankuek hipotekei eusten zieten, ez baitzegoen kanpoko erosle itsurik. Etxegintza-prezioak baxuagoak ziren, eta, etxeak erosteko, erosleek ez zuten behar hain sakonki zorpetu.)

Orain AEBetako Senatuak eta Kongresuak hipoteka-merkatua bermatu nahi dute dirulaguntzak eta azpi-zeroan ordaindutako maileguak jaulkiz. Berehalako helburua ez da etxe-jabeei laguntzea –zeintzuek, izatez, gehiago ordaindu beharko baitute, baldin eta etxegintza-merkatua berpizten bada.

Baina Freddie eta abar ‘salbatzeko’ urratsak eman baino lehen, galdetu behar dugu ea haien zor-babesak uztea tragedia izango ote litzatekeen. Wall Street-ek politikariei estalketa-istorio bat eman

⁸ Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson07312008.html>.

⁹ Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson07152008.html>.

die, esanez, ezen Freddie eta horiek babesteak, hipotekak birsalduz, *likidezia* hornitzen duela. Istorio horren defendatzaileek diote higiezin errealeko hipoteka-merkatua 'modernizatzen' ari direla standard uniformeak eta diru multzo homogeenak sortuz. Baina diru multzo horiek gero eta gehiago izan ziren kutsatuak zaborrekin, maileguak finantza-saltxitxatan jarritz.

Hortaz, Kongresuak bankuei lagundu nahi die, zabor-hipoteka horiek erosi edo diru multzoan sortu dituzten bankuei. Laguntza hori ez da batere beharrezkoa, eta sinpleagoa eta justuagoa zor txarrak galdutzat hartzea izango litzateke.

Izan ere, interes konposatuen matematikak erakusten du azkenean inongo ekonomiak bere zorrak ezin dituela ordaindu. Hortaz, aipatutako hori ohar finantzario berezi bat izan beharko litzateke.

Orain dela bi mende baino gehiago Adam Smith-ek ohartu zuen ezen inongo gobernuak ez duela inoiz bere zorrak berrordaindu. Denbora hartan aristokraziak lurraren gehiena aske eta garbi zeukaten – Britainia Handia menperatu zutenek haren lur komunak pribatu bilakatu zituzten-. Gaur egun, higiezin erreala 'demokratizatu' egin da, baina hori gauzatu da kredituen bidez. Hipotekak dira amerikar familia gehienek zor handiak. Rol horretan, higiezin errealeko zorra merkataritza-banku sistemarako oinarri bilakatu da, eta hortaz, populazioaren %10 aberatsentzako oinarria, aberats horiek populazioaren %90a zorretan dutelarik.

Baina badirudi nahi den alternatiba higiezin errealeko burbuila berria sortzea dela, zeinak esan nahi baitu peitza gehiago etxe-erosle berrientzat, eta ez etxe prezioa jaitea proportzio ordainerrazagora.

Noski, badago benetako alternatiba bat. Hauxe da: errenta zerga-sistemen oinarria izatea, eta ez bankuetarako zorra zabaltzeko oinarria. Modu horretan, higiezin errealak lan-indarra eta industria askatu ahalko lukete zergak ordaintzetik. (Orain, aldiz, zergapetze gabeko jabetzak lan-indarra behartu du zerga-zama jasotzera, eta halaber bankuei interesetan kopuru baliokidea ordaintzera.)

4. Hurrengo iruzurra

Gure epokaren borroka ekonomiko handia FIRE sektoreak (finantza, aseguru eta higiezin erreala) egin du ekonomia industrial eta kontsumitzaileen aurka. FIRE-ren helburua jabetza-prezioak maximatzea da, baita zor kopurua maximatzea ere, lan-indarrak eta industriak irabaz dezaketenen gaintetiko zorra.

Zorren handitzea eta higiezin errealeko prezioak handitzea batera doaz, zeren aktibo prezioak bankuek zenbat mailegatu dezaketenari baitagozkio. Hartzekodunentzako ametsa azken sostengua gastu publikoaren bizkarrean lortzea da: gobernuak segurtatzen du beraiek ez dutela galduko, zordunak ordaintzeko gai ez direnean.

Arazo politikoa da gobernuak nola aseguratu eta babestu ditzakeen bankariak eta ez zordunak, hauteskundeetan botoak ematerakoan zordunak askoz gehiago direnean. Kasu horietan hauteskunde-kanpainaren dirulaguntzak dira balantze-faktoreak. Gobernuak 'privatizaturik' eta 'finanzializaturik' daude, hau da, demokraziak oligarkiak bilakatu dira. Banku-sistema ahalegintzen da galtzaile bakarrak sistema horrek zerbitzatu behar dituen bezeroak izatea: zordunak, etxe-jabeak eta 'finanzializatutako' konpainietako enplegatuak, ekonomia desindustrialdua den bitartean. Izan ere, finansializazioa eta desindustrializazioa ia sinonimoak dira gaur egun.

Iruzurra da boto-emaleei sinestaraztea aberats bilakatzen ari direla, zorpetan sartzen ari diren artean. Denbora labur batez, zor txar globaletik atera daiteke are zor gehiago sortuz, babes

publikoak bermatutako zorraren bitartez, alegia, *Wall Street Journal*-ek 'aberatsentzako sozialismoa' deitzen duenaren bidez.

(Alan Greenspan-ek etxe-prezioen garestitzea 'aberastasun sormena' deitzen duena, errealitatean zor kreazioa da. Kontua hauxe da: nortzuen balantze-orriak erori behar dira ekitate negatiboen¹⁰ arloan, zordunduriko etxe-jabeak ala mailegu txarrak egin dituzten bankariak eta 'hipoteka toxikoak' erosi dituzten finantza-erakundeak?)

Finantza-burbuilek beren lehen fasean aktibo-prezioak puze dituzte zorrak hazten diren baino arinago. Horrek finantza-sektoreari pentsarazten dio zor-poluzioa ekonomia aberatsa bilakatzeko bide arina dela –baldin eta finantza-balantze orrietara begiratzen bada, eta ez produkzio-medio eta bizitza-standardaren hazkundera-.

Epe laburrean bizi izanik, jende gehienak ez du ikusten garatzen ari den finantza-gerla, eta imajinatzen du finantzak eta industriak, lan-indarrak eta kapitalak hazkunde ekonomiko eta aberastasun berberaren alde borrokatzen dutela. Errealitatea, finantzaren eta industria-hazkunde helburuen arteko gatazka bat da.

Joan den uztailean (2008), AEBetako Senatuak onarturiko legeak Altxor Publikoari eta Fed-i baimena eman zien Fannie Mae-ri eta Freddie Mac-i mugagabeko kreditua hornitzeko, eta *Federal Housing Administration* (FHA) delakoari mailegu-botere berria ematea, 'higiezin errealeko merkatua' sostengatzeko. Hori hipoteka-mailegariak salbatzeko eufemismoa besterik ez da.

Idea hauxe da¹¹: hipoteka edukitzaileek egindako mailegu txarrak gobernuaren maileguen bidez ordezkatzeko. Prentsa-oharrak zioenez, onartutakoa "AEBetako 400.000 etxe-jaberentzat hipoteka-sorospena hornitzeko da eta finantza-merkatua egonkortzeko." Benetako helburua bankuei eta inbertsiogile-erakundeei laguntzea da, etxe-jabeentzako laguntza posible gutxiarekin.

Erretorikatik at, Fannie Mae, Freddie Mac eta FHArako gero eta dirulaguntza handiago hori gobernu-kredituaren emergentzia-eskaintzaren parte bat da, etxe-prezioak ez erortzeko ordain errazagoko mailetara. (Fondo horren erabilera alternatiboa izango litzateke zordun indibiduoak salbatzea hipoteka gauzatzetik eta haien hipoteka maila errealistagoetara birplanteatzea.)

Baina Altxor Publikoaren eta Fed-en koherentzia Wall Street da, ez etxe-jabeak. Koherentzia horren helburuek ez dituzte islatzen ekonomiaren epe luzeko helburuak, bere osotasunean. Finantzak eta higiezin errealak errentak eta interesak bereganatzen dituzte gainontzeko ekonomiatik, ekonomia bera murriztuz, ez handituz. Horrek jabego-prezioak jaisten ditu. espekulatuzaileek erosteari uzten diote, hipoteka ez-ordaintzeko edo abandonatutako jabetzen gain-eskaintza merkatura datorren bitartean. Jaisten diren prezioek zorpeko etxe-jabeak ekitate negatibora bultzatzen dituzte, gero bankuak eta beroriek saldutako zoritxarreko hipoteken erosleak.

Higiezin errealeko burbuilaren denboran, etxe-jabeak, merkataritza-espekulatuzaileak eta korporazio-gidariak gai ziren interes-zamak maileguz hartzeko, beren jabegoak gero eta ebaluazio handiagoetan birfinantzatu. Baina orain bankuak hipoteka-mailegatzetik erretiratzen ari dira, gehien batez hipoteka-dirutzaren erosleak ezin dutelako paper horiekin ezer egin, paper horiek inplikatzeko dituzten bono-tasen segurtasun nominaletik oso urrun daudelarik. Hipoteka horiek aseguratuko dituzten konpainiak oso azpikapitalizaturik daude arriskuei eusteko, eta beraiek porrotekin mehatxaturik daude. Horrela, Fannie Mae eta Freddie Mac hipoteka-paketatuzaileak eta

¹⁰ Ekitate negatiboaz, ikus http://en.wikipedia.org/wiki/Ownership_equity.

¹¹ Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson07312008.html>.

aseguratzaileak “*higiezin errealeko merkatua salbatzeko*” negoziotan mantentzen dira; horrek zor-hazkunde esponenziala esan nahi du.

Dirulaguntza jaso dutenak azken urteotan egindako hipoteka txarrak eduki dituzten erakunde handiak dira, baita hipoteka horiek aseguratuta dituzten konpainiak ere. Higiezin errealeko zor-hazkundera erdi publikoak diren Fannie Mae eta Freddie Mac-en bidez lortu da, ‘likidezia’ hornituz ez hipotekak erosiz eta diru multzoan sartuz baizik eta haien errenta andanak aseguratuz. Haien negozioa aseguru da besterik ez. Bi agentzia erdi publiko horiek aseguraturiko eta bermatutako hipotekek zor federala bikoizten dute, 5×10^{12} dolarretatik 10×10^{12} dolarretara. Gobernuaren balantze-orriko aktibo aldea ere igotzen da, baina defizit handi bat egon daiteke. Fannie eta Freddie-k bono-edukitzaile eta akziodun pribatuek ere aktibo horien gaineko eskaerak dauzkate; hortaz, mundu errealeko kontabilitaterako edozein ahalegin erabat nahasi bilakatzen da.

Arazo handiagoa ondokoa da: Fannie eta Freddie-k aseguratuta dute zor igoera bat, zeinaren jarraitutako hazkunde esponenziala jasanezina baita; zeren barneko zor-deflazioa sortzen baitu. Alan Greenspan-ek ‘aberastasun sormena’ deitu zuena –etxegintza- eta burtsako prezioak puztuz kredituan- izatez zor-kreazioa izan zen. Aktibo prezioak bankuek zenbat mailegatuko dutenaren funtzioak dira. Termino errazetan gero eta diru gehiago mailegatzen baldin badute, jabego-prezioek igotzen segituko dute. Hori dela eta, ekonomia zor-deflazioaren aurrean dago. Gero eta diru gehiago desbideratuko da kontsumoan eta zergak ordaintzeko gastatetik, hartzekodunei ordaintzeko. Horrek barneko merkatua murriztuko du, mozkinak¹² gutxituz, eta baita estatu- eta udaleko finantzak murriztuz ere.

Gobernuak ezin du arazo hori gainditu talde sendoagoi mailegu gehiago hornituz, hipoteka ez-ordaindutako etheen eskaintza erosteko. Ametsa ondokoa da: etxeak garestiak mantentzea hipoteka-mailegariei sostengatzeko, eta ez prezioak jaisteko, etxe-erosle berriak ez joateko hain sakonki zorretan.

Higiezin errealeko prezioei eusteak kontabilitatean dagoen zor-bolumena mantentzea inplikatu du eta, izatez, are zor handiagoan sartzea. Horrek ekonomia zamaten du interes eta amortizazioa ordaintzeko. Lehen aipatu bezala, ordainketa horrek diru gutxiago uzten du ondasun eta zerbitzuetan gastatzeko edo zergak ordaintzeko. Ekonomia murriztu egiten da, bere zor-zama eramateko are ez gaiago izanik.

Hipoteka mailegariei fidantza ematea, azkenean estatu- eta udal jabego-zergako errenten kontura lortzen da. Interesak ordaintzeko erabiltzen den errenta ez da erabilgarria zergak ordaintzeko. Baldin eta zorrek esponenzialki handitzen segitzen badute, eta zama gehiago bereganatzen, horrek behartzen du lan-indar eta industriaren gainera zergak mugitzera.

Joan den mendean sektore finantzarioa ahalegindu zen ohiko gobernuaren rola kontrola hartzeko. Gaur egungo ‘merkatu libreko’ zergaren kontrako erretorika finantza-sektorerako estalki bat besterik ez da, aukeratutako gobernu demokratikoa ordezkatzeko. Esan bezala, demokraziak oligarkia bilakatu dira, gobernuak gaur egun finantza-sektorearen menpe baitaude. Etorkizuneko plangintza desitxuratzen da sektore finantzarioari zerbitzatzeko, ez epe urruneko hazkundera bultzatzeko eta bizitza-standarda altxatzeko, ezta sektore publikoaren egoera fiskala babesteko ere.

Higiezin errealeko dirulaguntzan berria dena ‘hipoteka negatiboen’ promozioa da. Zor akordio horrek interes-metaketa zor nagusiari gehitzen dio. Estalki-istorioa ondokoa da, hots, horrek errenta baxuko etxe-jabeei ahalbidetzen diela beren etxeak mantentzeko, zama gutxiagoarekin, interesak

¹² Mozkina (ingelesezko *profit*) eta kapital irabazia (ingelesezko *capital gain*) desberdindu ditugu; mozkinak industriaren bidez lorturiko etekinak dira; kapital irabaziak FIRE-ren bitartez lorturikoak dira.

mailegatuz, ez ordainduz. Baina horrek esan nahi du etxe-jabeei edo berorien oinordekoei 'kapitala' (lur-prezioa) irabazi gisa pilatu ohi zitzaiena, hemendik aurrera hipoteka mailegarietara pilatuko zaiela. Mende bat baino gehiagoan, amerikar familia gehienak aberats bilakatu ziren lur prezioen hazkunde esponenzialaren bazka librea zela medio. Hemendik aurrera esponenzialki handituko dena zor globala da. Lur-prezioko irabazien bazka librea sektore finantzarioak eskuratuko du.

Ponzi eskemak¹³ interes-zama zorrari gehituz funtzionatzen du. Eskema horrek ezin du funtzionatu epe luzean, zeren inongo ekonomia ezin baita mantendu 'interes konposatuen magiarekin'. Oraingo politikaren (2008ko uztailekoaren) planaren arabera, hipotekak gero eta handiago bilakatuko dira, kontuan izan gabe ea jabetza-prezioak haien parean joaten diren. Interesa gobernu federalari gehituko zaio lehendabizi hipoteka gisa, baina berrikuntza hori egiazko test bat da. Banku pribatuetarako ibilbide errazena da, bereziki beraiei errenta bat ('kapital' irabazi modura, baita interes gisa ere) ematen dieten hipoteka maileguak hasten egiteko. Irabazi horiek lur-prezioen inflazioa osatzen dute, estatu-gobernua, udal gobernua eta gobernu federala ekonomia osorako irabazi hori eskuratzeko gai ez diren kasuetan. Hortaz, eskema horrek sektore publikoari, bere errentarako, jabetzaren beste aldera mugitzera behartzen dio –hots, kontsumitzaileengana eta industriara.

Irtenbidea beste bat litzateke, alegia, ez aberatsengandik maileguak jasotzea baizik beraiek zorpetzea.

Behin baino gehiagotan aipatua izan denez, gaur egungo zorrak esponenzialki hazten dira eta ekonomiek ezin dute ekoiztu superabit ekonomiko nahikorik zor globala ordaintzeko. Arazoa ekonomiaren ahalmenaz haratago doa. Baten batek zerbait eman behar du. Sektore finantzarioaren ustez, eman behar dutenak lan-indarraren alokairuak, industriaren mozkinak eta gobernuaren zergapetze boterea dira.

Nahasketa horretan gaude higiezin errealarari eta finantzari zerga haustura bereziak eman zaizkielako, lan-indarraren eta industriaren kontura, eta zerga sistema gaiztotuz zorra ekitatearen gainean hobesteko.

Zergapetze progresiboa da irtenbidea. Analisi ekonomiko klasikoek harrapari aberastasunaren zergapetzearen logika erakutsi zuten orain dela bi mende: lur-jabetzaren, monopolio eskubideak eta ekonomiaren gaineko eskaera finantzarioak dira zergapetzeko, eta ez lan-indarra eta industria. Helburua hau da: produkzioa gauzatzeko beharrezko ez den errenta mota guztiak zergapetzea, hots, benetan produkzioan gastatzeko beharrezko ez diren gaineko finantza-kargak, atzeratzeko jabetza-eskubideak eta lurraren gaineko eskubideak.

Aspaldiko errenta-tasak horrelako "ez-irabazitako errenta"¹⁴ bereganatzen zuten. AEBetako aberatsek zergapetzearen aurka borrokatu dute eta lobby-ak antolatu dituzte zerga-kodea desitxuratzeko, haien irabazien zergapetzetik aske geratzeko. Errenta zergagarria deklaratu gabe, interesa produkzio-kostu gisa hartu dute eta higiezin errealarako gain-depreziazio modura, baita zergarik gabeko itsasoz handiko guneetan korporazioei egindako ordainketak ere.

Finantza- eta jabetza-sektoreak beren etekinak kapital irabazi modura hartzen dituzte, ez mozkin gisa, estaldura funts finantzarioen bidez trukaturik, zeintzuen errenta, errenta normala baino gutxiagoan zergapetzen baita.

¹³ Ikus http://en.wikipedia.org/wiki/Ponzi_scheme. Ponzi eskema bat iruzur inbertsio bat da, inbertsiogileei irabazi handiak ordaintzeko promesa emanez, eta horretarako hurrengo inbertsiogileen dirua erabiliz, eta ez benetako negoziotatik sorturiko errenta netoen bitartez.

¹⁴ Errenta, *income* ingelesez.

Alboratu behar dena mundu ikuskera zahar hori da. Hudson-ek dioenez¹⁵, hurrengo krisi finantzarioak joko duenean, kazetarien ohiko adjektiboak irakurriko ditugu: ‘espero gabea’, ‘harrigarria, arazoaren sakontasunagatik’ eta abar luzea. Ez al ditu inongo berriemailek ikusi lanean diharduten bistako joerak? Okerrago, noski, unibertsitate-mailan: bertan nor bere zilbor-hesteari begira segituko dute. *Quosque tandem?*

¹⁵ Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson07312008.html>.